УДК 332

RISKS IDENTIFICATION IN THE ENTERPRISE

J. Lysenko, E. Yuriy
Bukovina State Finance and Economics University
N. Korzh
Vinnitsa Trade and Economic Institute KNTEU

Key words:
Risk
Risk management
Risk classification
Risk identification
Risk assessment
Management of risks

Article history:
Received 16.07.2014
Received in revised form 27.07.2014
Accepted 03.08.2014

Corresponding author:
J. Lysenko
E. Yuriy
Email:
zhannalysenko@gmail.com
e-yuriy@mail.ru

ABSTRACT

The article discusses theoretical approaches to risk identification, determines factors influencing the situation accompanying the emergence of risks and risk management procedure, as well as the place of risk management in the enterprise management system. The common functions and content of risk management are considered. An algorithm for risk management and risk management steps are described.

ІДЕНТИФІКАЦІЯ РИЗИКІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Ж.П. Лисенко, Е.О. Юрій
Буковинський державний фінансово-економічний університет
Н.В. Корж
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

У статті розглянуто теоретичні підходи до визначення ризиків, ідентифіковано чинники впливу на ризикову ситуацію, визначено процедуру управління ризиками та місце ризик-менеджменту в системі управління підприємством. Визначено загальні функції та зміст ризик-менеджменту. Розроблено алгоритм управління ризиками й охарактеризовано етапи управління ризиками на підприємствах.

Ключові слова: *ризик, ризик-менеджмент, ідентифікація ризиків, оцінювання ризиків, управління ризиками.*

Ризики супроводжують діяльність будь-якого підприємства. Вони вносять зміни як у стратегічні, так і в тактичні плани функціонування підприємств, вимагають врахування й адекватної реакції на них менеджменту. В економічній літературі останніх років з'явилась достатня кількість публікацій, пов'язаних з ризиками й управління ними. Проте низка питань, які стосуються процедури управління ризиками, залишається невирішеною.

Вагомим внеском у розвиток теорії ризику стали праці таких науковців, як: А. Альгіна, І. Балабанова, П. Верченко, В. Вітлінського, С. Воробйова, В. Гранатурова, Л. Дугласа, С. Ілляшенко, А. Лобанова, С. Майєрса, Л. Тепмана, О. Шапкіна, Г. Чернової, О. Ястремського та ін.

В останні часи підвищується рухливість зовнішнього середовища, що вимагає більш гнучких та обґрунтованих рішень, в основу яких покладено врахування ризику, що дозволяє уникнути неефективних управлінських дій і забезпечити вищу якість управління.

Про зростання актуальності проблеми управління ризиками свідчить створення Інституту ризик-менеджменту (The Institute of Risk Management- IRM), [1], Федерації європейських асоціацій ризик менеджерів (Risk Management Standards) [2], яка розробила стандарти управління ризиками. Стандарти управління ризиками — це результат спільної роботи декількох провідних організацій, що займаються питаннями ризик-менеджменту у Великій Британії — Інституту ризик-менеджменту (IRM), Асоціації ризик-менеджментуі страхування (AIRMIC), а також Національного форуму ризик-менеджменту в суспільному секторі.

При розробці стандартів управління ризиками використовувалася термінологія Міжнародної організації зі стандартизації ISO/IEC Guide 73 Risk Management. За визначенням стандартів управління ризиками, ризик — це комбінація ймовірності події та її наслідків (ISO / IEC Guide 73) [2].

Але частіше за все в наукових публікаціях ризик визначають як імовірність певного рівня втрати частини доходу або збільшення витрат унаслідок виникнення ризикової ситуації. При цьому ризикова ситуація розглядається як несприятливий для функціонування підприємства та результатів його діяльності розвиток подій [3]. Крім того, ризик розглядається як рівень фінансової втрати, яка виражається у неможливості досягти визначеної мети, невизначеності результату, що прогнозується, суб'єктивності оцінювання результату, що прогнозується [4].

В економічній енциклопедії пропонується таке визначення ризику: ризик — це загроза виникнення непередбачуваних втрат очікуваного прибутку, доходу або майна, грошових коштів, пов'язана з випадковими змінами умов економічної діяльності, несприятливими обставинами, яка вимірюється частотою, ймовірністю виникнення того чи іншого рівня втрат, що перевищують величину прибутку, що очікується [5].

У [6] зазначається, що в літературі офіційне визнання одержали три варіанти інтерпретації визначення ризику:

Ризик — це можлива невдача, загроза, матеріальні та інші втрати, які можуть настати в результаті перетворення в життя обраного рішення.

Образ дій у неясній, невизначеній обстановці або як ситуативна характеристика діяльності її реалізації та можливих несприятливих наслідків у випадку невдачі, тобто ризик розглядається як можливість втрат або необґрунтованих дій.

Можливість позитивного (шанс) та негативного (втрата) відхилення в процесі діяльності від очікуваних значень.

Ризик супроводжує будь-яку діяльність підприємства, тому головним завданням при прийнятті управлінських рішень є передбачення ризику та можливість згладжування негативних наслідків прояву ризикової ситуації. Такий підхід дозволить вирішити управлінські проблеми, пов'язані з підвищенням ефективності господарської діяльності.

Можна виокремити основні елементи, які визначають сутність поняття ризик:

- можливість відхилення від визначеної мети, задля якої здійснювалась обрана альтернатива (відхилення як негативні, так і позитивні);
- імовірність досягнення бажаного результату;
- відсутність упевненості у досягненні встановленої мети;
- можливість матеріальних, моральних та інших втрат, пов'язаних із здійсненням обраної в умовах невизначеності альтернативи [7].

Існують різні підходи до класифікації ризиків. Так Г.В. Чернова [9] за місцем виникнення виокремлює ділові, організаційні, ринкові, кредитні, юридичні, техніко-виробничі ризики.

Ризики, до яких схильна організація, виникають як через внутрішні, так і зовнішні фактори. Ризики можуть бути диференційовані за такими категоріями: стратегічні, фінансові, операційні, загрози. До фінансових ризиків відносять процентну ставку, курс валют, кредити. До стратегічних — конкуренцію, зміни споживчого ринку, галузеві зміни. До операційних ризиків Міжнародна організація зі стандартизації відносить законодавство, культуру, раду директорів. При цьому основу загроз складають договори, природні загрози, постачальники, навколишнє середовище [2]. Однак такий підхід до визначення зовнішніх чинників, які формують загрози для підприємства, неоднозначний. Існують і інші думки.

Будь-які зміни у дії факторів зовнішнього середовища можуть стати причиною виникнення ризиків. Проте підприємство не може здійснити вплив для зміну їх дії. Використовуючи внутрішнє середовище і власні можливості, підприємство може лише мінімізувати негативний вплив шляхом адаптації до зовнішніх викликів. Швидкість адаптації до зовнішніх загроз виступає одним із чинників ефективної роботи організації, оскільки вміння передбачити та мінімізувати вплив загроз зовнішнього середовища дозволяє утримати конкурентні позиції, забезпечити підприємству конкурентні переваги.

До внутрішніх чинників [2] відносяться ліквідні кошти, грошовий потік, бухгалтерський облік, комерційну службу, персонал, дослідження, інтелектуальний капітал, інформаційні технології, майно, набір кадрів, продукцію та послуги. З таким визначенням внутрішніх чинників важко погодитись, адже в ньому знайшли відображення як складові зовнішнього середовища, так і окремі структурні підрозділи й результати діяльності підприємства.

На нашу думку, більш доцільно структурувати чинники як внутрішнього, так і зовнішнього середовища, що впливають на рівень ризиків діяльності

підприємств, за класичним підходом, який відображено в класичній літературі з менеджменту, маркетингу, стратегічного менеджменту тощо.

З огляду на те, що ризики можуть виникати у будь-якій сфері діяльності підприємства, важливу роль у забезпеченні ефективної діяльності організації буде відігравати управління ризиками. Врахування ризиків, як і будь-яка управлінська дія, вимагає особливих підходів. Саме тому особливого значення для мінімізації ризиків набуває якісне управління ними. Процес управління ризиками визначають як ризик-менеджмент.

Ризик-менеджмент є центральною частиною стратегічного управління організації. Це процес, який передбачає системний аналіз ризиків організацією кожного виду діяльності з метою максимальної ефективності кожного кроку і, відповідно, всієї діяльності в цілому [2].

Крім того, ризик-менеджмент визначають як діяльність, пов'язану з подоланням невизначеності у ситуації неминучого вибору, в процесі якої існує можливість кількісно і якісно оцінювати ймовірність досягнення передбачуваного результату, невдачі та відхилення від мети [8].

Ризик-менеджмент дозволяє мінімізувати втрати підприємств за рахунок можливості передбачення негативних впливів на організацію та здійснення заходів щодо їх нейтралізації.

Основне завдання ризик-менеджменту — це ідентифікація, оцінка, аналіз і управління ризиками. Ризик-менеджмент являє собою постійний процес, що передбачає аналіз розвитку організації в русі, а саме: минуле, сьогодення і майбутнє організації в цілому. Ризик-менеджмент повинен бути інкорпорований у загальну культуру організації, прийнятий і схвалений керівництвом, а потім донесений до кожного співробітника організації як загальна програма розвитку з постановкою конкретних завдань на місцях [2].

Ризик-менеджмент повинен будуватися на системному підході, що дозволяє здійснювати стратегічне, тактичне й оперативне планування та забезпечувати довгострокову діяльність підприємства зі значним ступенем імовірності досягнення встановленого рівня планових показників.

Ризик-менеджмент необхідно вбудувати в діяльність підприємства. В цьому разі основним завданням ризик-менеджменту буде своєчасне передбачення й оцінювання потенційної можливості виникнення ризику, розроблення заходів зі зменшення впливу ризикової ситуації на діяльність підприємства.

Управління ризиками в системі управління та реалізації стратегії можна представити як процес, який передбачає здійснення таких послідовних кроків (рис.).

В управлінні діяльністю підприємства визначення ймовірності й оцінювання ризику необхідне для здійснення як стратегічного планування, так і в процесі реалізації стратегії. Останнім часом частіше в управління діяльності підприємств включається ризик-менеджмент.

Ризик-менеджмент дозволяє більш чітко зрозуміти бізнес-процеси, їх структуру, зміст і наповнення, відслідковувати зміни зовнішнього середовища та прогнозувати їх вплив на стан підприємства, забезпечувати ефективне використання ресурсів і капіталу, характеризувати підприємство як надійного партнера.

Оцінювання ризиків є важливою складовою загальної системи управління ризиками. Вона являє собою процес визначення кількісним або якісним способом величини (ступеня) ризику.

Рис. Ідентифікація і оцінювання ризику в стратегічному управлінні діяльністю підприємства

Можливо виокремити такі способи оцінювання ризику:
- оцінка ризику на основі фінансового аналізу;
- оінювання ризику на основі доцільності витрат;
- оцінка ризику за допомогою теореми Маркова та нерівності Чебишева [7].

Для управління ризиками підприємства обирають собі оптимальний варіант оцінювання ризику, який залежить від сфери діяльності підприємства, стану зовнішнього середовища, розмірів підприємства, рівня кваліфікації ризик-менеджера.

Висновки

Своєчасне передбачення й оцінювання наслідків ризикових подій дозволяє уникнути втрат від здійснення всіх видів діяльності виробничої, маркетингової, інвестиційної, постачальницької та фінансової діяльності підприємств. Вбудовування ризик-менеджменту в управління діяльності підприємства надає можливість підвищити ефективність їх діяльності. Процес ризик-менеджменту повинен бути формалізований для полегшення процедури ідентифікації проблеми та прийняття виважених управлінських рішень.

Література

1. *Стандарты* управления рисками. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.theirm.org.

2. *Наказ* Міністерства фінансів України № 995 от 14.09.2012 «Про затвердження Методичних рекомендацій з організації внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів у своїх закладах та у підвідомчих бюджетних установах». [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua.

3. *Желтова Ю.В.* Финансовые риски предприятий в современных условиях / *Ю.В. Желтова //* Вестник ОрелГИЭТ. — 2009. — № 12 — С. 7.

4. *Экономическая* энциклопедия / Институт экономики РАН; гл. ред. Л.И. Абалкин. — М.: ОАО Издательство «Экономика», 1999. — 1055 с.

5. *Иода Е.В., Иода Ю.В., Мешкова Л.Л., Болотина Е.Н.* Управление предпринимательскими рисками. 2-е изд. испр. и перераб. — Тамбов: Изд-во ТГТУ, 2002. — 212 с.

6. *Александровская Н.И.* Краткий анализ форм риска и его особенностей / Н.И. Александровская [Електронний ресурс] Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua.

7. *Поняття* ризику і невизначеності. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.analizplus.com.

8. *Ніколайчук М.В.* Ідентифікація ризиків підприємства / М.В. Ніколайчук, О.О. Терещенко // Друга Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Інновації та традиції в сучасній науковій думці» (15—17 серпня 2013 р.)

ИДЕНТИФИКАЦИЯ РИСКОВ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ

Ж.П. Лысенко, Э.О. Юрий
Буковинский государственный финансово-экономический университет
Н.В. Корж
Винницкий торгово-экономический институт КНТЭУ

В статье рассмотрены теоретические подходы к определению рисков, идентифицированы факторы влияния на рисковую ситуацию, определены процедура управления рисками и место риск-менеджмента в системе управления предприятием, а также общие функции и содержание риск-менеджмента. Разработан алгоритм управления рисками и охарактеризированы этапы управления рисками на предприятиях.

Ключевые слова: *риск, риск-менеджмент, идентификация рисков, оценивание рисков, управление рисками.*